БЕЛАРУС

Выдае Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне у ЗША
Published by Byelorussian - American Association, Inc.
Address — Адрыс: Byelorussian-American Association, Inc.
405 Belmont Avenue, Brooklyn 7, N. Y., U. S. A.
Падпіска на год $ 2.50 — Subscription per year — $ 2.50
Рэдагуе Рэдакцыйная Калегія

PRICE 10 ¢ ЧАСАПІС БЕЛАРУСАЎ У З. Г. А. BYELARUS — BYELORUSSIAN NEWSPAPER IN THE USA 10 ЦЭНТАЎ

Год III № 4 (10) 14 Чырвеня 1952 г. NEW YORK, N. Y., U. S .A. June 14, 1952 Vol. III. № 4 (10)

Палітычныя падзеі у сьвеце

Небясьпечныя формы халоднае вайны

КАРЭЯ

Сучаснае палажэньне далейшых перагавораў у Панмунджоне вельмі трапна схарактарызаваў шэф саюзнае дэлегацыі — ген. Хэррысон. Прадстаўніком прэсы ён заявіў: „Нам абрыдла слухаць камуністычную балбатню. На працягу некалькіх тыдняў мы топчамся на мейсцы".

Генэрал мае праўду. Ды гэта ня ўсё. Варта зьвярнуць увагу на іншы бок палажэньня ў Карэі, ня менш важны ад перагавораў. Ужо шмат пісалася аб тым, што вайна ў Карэі — проба сілаў, зброі, тактыкі і г. д. Вось бальшавікі тут, як майстры на розныя „спробы", прабуюць адну нязвычайна важную для іх рэч — магчымасьць другога фронту нават у лягерох сваіх ваеннапалонных. Выяўляецца, што гэта не безнадзейная рэч для таго, для каго людзкое жыцьцё гэта толькі статыстыка, сяньня ёсьць, а заўтра можа й ня быць. Таму вось і дзіва дзіўнае дзеецца ў лягерох ваеннапалонных. Туды ўжыджаюць танкі ды ўваходзяць аддзелы амэрыканска-ангельскага войска, як на фроньце, атакуюць бальшавіцкіх бунтароў і ўсьцяж ёсьць забітыя й раненыя. Бальшавікі маюць там нават свой „галоўны штаб", свае ваенныя суды, якія засуджваюць на сьмерць антыкамуністых і прысуды выконваюць (!), ды таксама розную зброю.

Такіх бальшавіцкіх бунтароў у лягерох, як ведама, каля 70.000. А што было-б, калі-б іх было, скажам, мільён? Гэта была-б паважная сіла, ня дрэнны фронт у тылу праціўніка! Бальшавікі, як бачым, узялі не благі прыцэл, маючы на ўвеце, што ў выпадку вялікае вайны, найменш палавіна іхнае арміі ахвотна пойдзе ў палон. Дык вось падзеямі на Кочжы яны й папяраджваюць такіх „ахвотнікаў", падказваючы, што „пралятарскі суд" і там іх знойдзе. Па другое, яны адбіваюць ахвоту ў праціўніка наагул браць у палон савецкіх жаўнераў, ды зьвязваюць значныя ягоныя сілы аховай адных толькі лягероў.

Трэба прызнаць, што бальшавіцкая пякельная машына працуе ня дрэнна, асабліва бяручы на ўвагу наяўнасьць аматараў ад палітыкі на Захадзе, якія ўсё яшчэ хварэюць на ілюзіі, што з „Джо" трэба й можна паразумецца.

НЯМЕЧЧЫНА

Тут халодная вайна запраўды паважна завастрылася. Чырвоны ўрад афіцыйна абвесьціў ваенную „падрыхтоўку" ўсіх мужчынаў ад 16 да 60 гадоў і жанчын ад 18 да 45 гадоў, бо хоча мець 25 дывізіяў войска. У выніку гэтага пачаліся масовыя ўцекі ў Заходнюю Нямеччыну. Уцекачы нават не зважаюць на тое, што бальшавікі стварылі ахоўны пас шырынёю каля 10 кілямэтраў уздоўж усяе мяжы із заходнімі зонамі, ды выдалі загад страляць без папярэджаньня. У гэтым пасе зьявіліся ўжо вялікія савецкія танкі з „інструктарскімі" мэтамі. Жыхарства гэтага пасу вывезенае, засевы зьнішчаныя.

З другога боку, праводзіцца й іншая падрыхтоўка, што мае на мэце вытварыць ваенны псыхоз сярод „народнае" паліцыі. На межах саюзных сэктараў з савецкім гэтая паліцыя ўсьцяж праводзіць дэманстрацыі із стралянінай, дзе не абыходзіцца без забітых і раненых. Чырвоная паліцыя ўжо абсадзіла колькі вёсак на тэрыторыі саюзных сэктараў. Бальшавікі перарвалі тэлефонную сувязь між Заходняй і Усходняй Нямеччынай ды між Заходнім Бэрлінам і Заходняй Нямеччынай. Ангельцы абсадзілі былі бальшавіцкую радыёстанцыю ў сваім сэктары. 10-га чырвеня, аднак, блякаду зьнялі, але палажэньне ў Бэрліне ўсьцяж трывожнае.

Гэтая генэральная падрыхтоўка не абмяжавалася Нямеччынай. У засяг еінае дзейнасьці ўвайшла перадусім

ФРАНЦЫЯ.

Тут адразу-ж пасьля падпісаньня дагавору аб адзінай эўрапэйскай арміі ЗША, Англіяй і Францыяй, а таксама Італіяй і Бэнэлюксам із Заходняй Нямеччынай, бальшавікі пачалі спробу грамадзянскае вайны. Некаторыя газэты прыраўноўваюць гэтыя спробы да ліпнёвых дзён 1917 г. у Расеі. Запраўды, францускі Троцкі — Дюкло наладзіў шэраг „мірных" дэманстрацыяў у Парыжы, Ніццы, Марсэлі, Ліёне і інш. Сам ён камандваў дэманстрацыямі ў Парыжы, седзячы ў машыне й маючы пры сабе радыё-прыймальнік дзеля перайманьня распараджаньняў паліцыі ды зброі. На гэтых „мірных" дэманстрацыях былі забітыя й сотні раненых. Плян Крамля тут быў гэткі: наладзіць шматлікія масавыя дэманстрацыі па ўсей Францыі ды ў выпадку, калі масы хоць часткава паслухаюць свайго „правадыра", зрабіць пераварот і скончыць дэманстрацыі „кастрычнікам".

Што й казаць, плян прыгожы... Толькі вось ўся бяда ў тым, што малы Пінэ скарыстаў крыху з дасьветчаньня свайго папярэдніка — Керанскага. Зрэшты, хто яго ведае, адно, што не пашэньціла й Дюклю бяз бою дазволіў налажыць сабе наручнікі ды пайшоў у турму разам із сваім галоўным рэдактарам А. Стылем і колькімі сотнямі сваіх аднадумцаў.

Праўда, усё так зусім лёгка не абыйшлося, Крэмль загадаў генэральную забастоўку — пад лёзунгам вызваленьня Дюкло і ўсіх, што зь ім павандравалі ў турму.

Але стаўся скандал, ды вялікі З „генэральнай забастоўкі" атрымалася адна камэдыя: усяго толькі каля 2% працоўных наважыліся „пагуляць" у забастоўку й яна із сорамам правалілася. У часе-ж „дэманстрацыяў", паліцыя таксама ня мела шмат працы, войска нідзе ня было патрэбнае.

На канцы зазначым, што сярод арыштаваных знайшлося каля 30 чужынцаў... Пэўнае адно, што між імі беларусаў няма. Большыня зь іх мела савецкія пашпарты. Усіх адразу-ж дэпартавалі. Трэба думаць — „на родзіну". Магчыма яны ўжо выкарысталі сваю францускую „практыку" у...

ЯПОНІІ.

Бо тутэйшыя камуністыя таксама адразу-ж пасьля пачатку „перавароту" ў Францыі справавалі выканаць такі-ж самы загад і ў Японіі. Вядомая рэч, японцы больш заўзятыя за французаў. Таму яны пачалі свае „спробы" адначасна аж у 65 гарадох, пачынаючы ад Токіо. Паліцыя ў шмат местах была прымушаная страляць, таму ёсьць забітыя й раненыя. Тут дэманстранты выкарысталі „новую" зброю: бутэлькі із сярчанай кісьлёй і запальныя смаляныя факелы. Некалькі амэрыканскіх карэспандэнтаў былі раненыя гэтаю новою зброяй, а адзін — Ділл з „Лайфу" быў моцна пабіты.

Урадавыя колы ў Токіо ўважаюць, што гэтыя дэманстрацыі — частка агульнага маскоўскага пляну арганізацыі ў адным часе збройных паўстаньняў у Нямеччыне, Францыі й Японіі. Таму Урад Японіі зажадаў выезду савецкай місіі з Токіо, якая ўжо там ня мае, быццам, чаго рабіць з прычыны адмены статуту акупацыі. Праўда, выглядае наадварот, што мае й то вельмі, што рабіць: дае працу японскай паліцыі, спаўняючы гэтым такую прыгожую ідэю „бацькі" ды наіўных дэмакратаў, як узаемнае „супрацоўніцтва"! Аднак, практыка ўжо даўно вучыць нас, што ад такога „супрацоўніцтва" застаюцца... рожкі ды ножкі...

„Супрацаўніцтвам", пэўне было й тое, што савецкія зьнішчальнікі пачалі „суправаджаць" самалёт амэрыканскага вярхоўнага камісара ў Вене Донэллі ў паветраным калідоры ў Аўстрыі. Праўда, яны крыху за блізка ляцелі ды навет занялі былі пагрозьлівую пазыцыю, дык адпаведныя амэрыканскія ўлады ўжо злажылі пратэст сав. вярхоўнаму камісару ген. Сьвірыдаву.

С. К.

Яго Высокапрэасьвяшчэнства, Высокапрэасьвяшчэньнейшы Архіяпіскап Менскі — СЕРГІЙ — Апякун сьв. Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы ў 1948-49 гадох і Глава Сьвяшчэннага Сабору Япіскапаў Яе цяпер.

Гадавіна, аб якой ніхто не павінен забыцца

29-га чырвеня 1942 г. у Маскве трагічна памёр найвялікшы нацыянальны паэт Беларускага народу Янка Купала (Ян Луцэвіч). У часы найбольшага нацыянальнага прыгнёту нашае Радзімы царскай Расеяй, калі на Беларусі, як піша Янка Купала „...царства цемры панавала і сілу ўзяў над катам кат", зазьзяла сярод гэтае цемры ясная зорка — Янка Купала. У 1905 годзе народамі Расейскае Імпэрыі ўскалыхнула рэвалюцыя. Узварухнуўся й Беларускі народ. Пачала выходзіць беларуская газэта „Наша ніва". На ейных балонках і пачалі друкавацца першыя вершы Янкі Купалы. Былі яны простыя, сьціплыя й па форме і па зьместу, але як-жа хапалі за сэрца беларуса! Сапраўды, у іх была схаваная дзіўная, магутная нейкая сіла. Вось гэтыя просьценькія вершы і прычыніліся найбольш да абуджэньня нацыянальнай сьведамасьці беларускіх масаў. Год па годзе паэтыцкі дар Янкі Купалы рос, дужэў, аж сягнуў вышыні паэтыцкае творчасьці. Усе ягоныя творы прасякнутыя глыбокім беларускім нацыянальным пачуцьцём. Нездарма беларусы ахрысьцілі яго „Прарокам Беларускага Народу". Можа некалі выйдзе з беларускага народу паэт з яшчэ большым паэтыцкім талентам, яшчэ магутнейшы прарок, ды таго месца, якое заняў Янка Купала ў беларускім нацыянальным адраджэньні, ніхто ўжо мець ня будзе.

Як беларускі нацыяналісты, Янка Купала, што ад 1920 году жыў і тварыў пад Савецкаю ўладай, перажыў вялізарную трагедыю. У роспачы прабаваў ён скончыць сваё жыцьцё, але быў адратаваны, скаштаваў і савецкае турмы, і жудаснага прыгнёту, аж 29-га чырвеня 1942 году трагічная сьмерць вызваліла яго з пакутаў.

Дзеля таго, што сёлета прыпадаюць 10-ыя ўгодкі ягонае сьмерці, — мы, беларуская эміграцыя, павінны нізка схіліць галовы над ягонай далёкай магілай. Уся беларуская эміграцыя павінна сёлета аддаць належную пашану ягонай памяці. Беларускія арганізацыі ўсіх краінаў павінны належна арганізаваць гэтыя ўрачыстасьці і даць магчымасьць якнайшырэйшым масам беларускае эміграцыі аддаць пашану слаўнаму змагару й мучаніку за нашую ідэю — сьв. памяці Янку Купале, пашану належную ягоным заслугам перад беларускім народам.

Нашыя сьвятасьці

Шмат вялікіх народаў й вялікіх культураў ведае старадаўная гісторыя. Успомнім адно Вавілён, Эгіпт ды Рымскую Імпэрыю. А дзе цяпер усе гэтыя народы? Іх няма. Яны або зусім зьніклі, або памяшаліся з іншымі народамі

Але ёсьць адзін старадаўны народ, які праз тысячагодзьдзі захаваўся амаль непарушным, на'т жывучы сярод чужых народаў. Ніякія буры й завірухі, ніякія нават шмат вышэйшыя культуры не зламалі ягонае апрычонасьці й самабытнасьці. У аснаўным ён застаўся тым, чым быў тысячагодзьдзі таму. Гэтым народам ёсьць народ ізраільскі.

У чым схаваная тайніца гэтае ягонае адпорнасьці на ўсякую асыміляцыю? Дзе ключ да разгадкі таго, што нават высокія чужыя культуры не маглі зламіць ані на'т пахіснуць духовую існасьць гэтага, так параўнальна малога сяньня, народу?

Гэтая тайніца й гэты ключ у адным слове: Біблія. Біблія прызнаецца ня толькі ізраільцянамі, але і ўсімі хрысьціянскімі народамі сьвятою кнігай. Біблія — Божая кніга.

Але Біблія, з іншага боку — і нацыянальна-патрыятычная кніга ізраільскага народу. Кажным сваім словам Яна кажа яму: Любі Бога твайго, любі народ твой, любі зямлю тваю, любі традыцыі і звычаі твае, любі мову тваю — і ты не загінеш, нават калі будзеш у найгоршай няволі.

Біблія сьцьвярджае гэтыя словы прыкладамі Даволі ўспомніць тут кнігу Эстэр. Пэрскі панявольнік захацеў вынішчыць ізраільцянаў. І вось знайшлася жанчына Эстэр, якая ня толькі пакрыжавала ягоныя пляны, але яшчэ і ўславіла свой народ. Ад таго часу кніга Эстэр сталася велічнаю нацыянальнай кнігай ізраільскага народу.

Кніга Эстэр кананічная і для ўсіх хрысьціян. Яна ўзмацняе сэрцы ўсіх паняволеных, бо ясна кажа, што Бог бароніць тых, каму дзеецца крыўда і раней ці пазьней карае панявольніка. Гэтая кніга падае нам яшчэ іншую праўду волі Божае: „кажны чалавек павінен быць гаспадаром у доме сваім і гаварыць моваю народу свайго". На падставе гэтае Божае навукі пазьнейшы ізраільскі патрыёта Нэемія вельмі жорстка дакараў тым сваім суродзічам, што адракліся роднае мовы. І ня толькі дакараў, але „біў, ірваў косы і запрысягаў Богам".

Такіх цытатаў шмат, бо ўсе ізраільскія прарокі заклікалі свой народ не забываць Бога, сваёй мовы і звычаяў сваіх продкаў, каб не памерці, бо толькі тады Бог будзе зь імі, уславіць і паможа ім як свайму выбранаму народу. І ізраільскі народ цьвёрда й верна выконвае ўсе гэтыя запаветы, захоўваючы гэтым сваю нацыянальную апрычонасьць.

Аб гэтым самым вучыць і Хрыстос. Нажаль, бальшыня хрысьціянскіх народаў да нават Цэркваў не пайшла па шляху Бібліі і Хрыстовае навукі. Адгэтуль і хаос у сьвеце. Але як Біблія й навука Хрыста, так і ўся гісторыя чалавецтва гаворыць аб тым, што кажны народ можа будаваць свой собскі дом толькі тады, калі ў сваёй працы й змаганьні ён пэўны свае праўды і цьвёрда верыць у дапамогу Вышэйшае Моцы. Пачуцьцё задзіночаньня з гэтаю Моцай завецца містыцызмам. І толькі містычная вера ў сьвятасьць свае справы парывае людзей да самапасьвяты, геразіму ды ахвяраў, якія запэўняюць трыумф іхных ідэяў.

Наяўнасьць такіх самаахвярных адзінак у тым ці іншым народзе — довад таго, што гэты народ мае будучыню, што ён будзе жыць. Знайшоўшы свой нацыянальны ідэал, служачы яму й узвышаючы гэтым свой нацыяна-

нальны гонар, такі народ, паводле аднаго з біблейных пракрокаў, стаецца „валам зубчастым, новым, войстрым, які будзе малаціць горы".

Народам, што даўно ўжо знайшоў свой нацыянальны ідэал зьяўляемся й мы, беларусы. Мы жывем і будзем жыць, бо будучы столькі часу ў палоне, не паддаліся чужым і ўжо не паддамося. Мы таксама перахоўваем нашыя рэлігійна - нацыянальныя традыцыі, мы таксама ведаем, што Вышэйшая Моц бароніць нас і дапамагае нам. І мы маем нашую Эстэр — заступніцу. Гэта нашая слаўная, сьвятая Еўфрасіньня. Яна таксама перамагла не малыя матар'яльныя перашкоды: багацьце ды славу. Яна, сьціплая дзяўчынка, праявіла такую духовую сілу, што прад Ёю ў пакоры схіліліся тагачасныя валадары, зьдзіўленыя Ейным вялікім чынам. Ледзь ня дзіця, яна сталася тым „валам зубчастым", што малоціць горы. І таму Яна — нашая духовая Сьвятасьць.

Сьв. Еўфрасіньня напэўна сама не адчувала свае велічнае духовае сілы, як не адчувала яе і Эстэр. Яна напэўна ніколі й ня думала, што станецца сьвятою для ўсіх нас — і праваслаўных і каталікоў, што будзе Апякункаю ўсяе Беларусі. Але Божая воля зрабіла Яе выбранаю судзінаю дзеля ўзмацненьня нашага духу. Калі кніга Эстэр услаўляе ізраільскую жанчынаў, — і нашая сьв. Еўфрасіньня перадусім выраз велічы духу нашае жанчыны. Яна перадусім іхная слава, а пасьля ўжо слава ўсяго нашага народу. Але ўсе мы цешымся зь велічы нашае Апякункі і зь Ейнае сьвятасьці. Сьвятасьць гэтая праменіць на ўвесь наш народ. І ўсе мы славім Яе й просім — „сьв. Еўфрасіньня, малі Бога за нас. Некалі Дзень Твой у нас будзе нашым вялікім нацыянальным сьвятам".

Пазнаньне нашае праўды й нашых сьвятых ідэалаў, ды пазнаньне іхнае згоднасьці з Божай Воляй праяўляецца ў нас ужо ня толькі ў тым, што мы маем вялікіх самаахвярных змагароў за нашыя Сьвятасьці. Мы ведаем і тое, што нашыя Сьвятасьці топчуцца рознымі гандлярамі, якія ня маюць нічога агульнага із навукай Хрыста. І вось нашыя сьвятары-патрыёты, верныя навуцы Хрыста, ўжо ад даўжэйшага часу пачалі ачышчаць нашыя Сьвятасьці, перадусім нашую Царкву, ад гэтых гандляроў. Нажаль, змаганьне гэтае было няроўнае. Ахвяраю ворагаў паў наш вялікі Мітрапаліт-мучанік Мэлхісэдэк. Ужо тут на эміграцыі гэткія-ж гандляры ледзь ня зьнішчылі новае праявы незалежнасьці й чысьціні нашага духу — нашую сьв. Беларускую Аўтакефальную Праваслаўную Царкву ў 1946 годзе.

Але нашая Апякунка сьв. Еўфрасіньня заступілася за нас перад Богам. Знайшліся сярод нас сапраўдныя сьвятары й гарачыя патрыёты, якія на Саборы ў **Канстанцы** 4-5 чырвеня 1948 году выратавалі гонар нашае Сьвятыні, вярнулі нам нашае найвышэйшае духовае багацьце — сьв. БАПЦарку, якую тады ўзяў пад сваю архіпастырскую апеку Архіепіскап Сергій. Ці-ж гэта быў прыпадак, што гэты вялікі акт здарыўся якраз у Дзень сьв. Еўфрасіньні? Не, гэта была Ейная відавочная дапамога нам.

Мінула чатыры гады ад гэтага зваротнага моманту ў нашым змаганьні за свае Сьвятасьці, чатыры цяжкія, цярністыя гады. Ды ворагі не супакоіліся. Яны яшчэ й сяньня ня хочуць зразумець, што нашае духовае жыцьцё належыць нам, нашым Пастырам. Ды дарма. Сілы нашага духу, нашага пераможнага шэсьця ўжо ніхто ні зламіць, ані паўстрымаць не патрапіць.

Хай памалу, але расьце й дужэе плод Канстанцы. Мы ўжо маем Сьв. Сабор Эпіскапаў БАПЦарквы ды Ейныя прыходы блізу ўсюды на сьвеце. У нашых цэрквах моляцца нашыя Пастыры разам із сваймі вернікамі і да Жыровіцкае Маці Божае, і да сьв. Еўфрасіньні, і да ўсіх сьвятых Зямлі Беларускай, каб яны заступіліся за нас і ўвесь наш народ прад пасадам Госпада. І Ён дапамагае нам, бароніць і багаслаўляе нас. І набліжаецца дзень нашае перамогі й нашае славы.

Аўтакефалісты.

Памер Язэп Варонка

У пятніцу 7-га чырвеня Нью-Ёрская прэса падала вестку з Чыкага аб сьмерці Язэпа Варонкі, былога першага прэм'ер міністра Ураду Незалежнае Беларускае Народнае Рэспублікі ў 1918 годзе.

У часох Расейскае Рэвалюцыі між 1917-1918 гадамі Язэп Варонка стаяў у першых радох змагароў за незалежнасьць Беларусі проці шматлікіх сваіх і чужых ворагаў. Пасьля-ж абвешчаньня незалежнасьці нашае Бацькаўшчыны Радай Беларускай Народнай Рэспублікі 25-га сакавіка 1918 году, Варонка стаў на чале Ураду БНР. У канцы гэтага-ж году, калі бальшавіцкая Чырвоная Армія пачала заліваць Беларусь, Урад БНР, а зь ім і Варонка, быў прымушаны пайсьці на эміграцыю. Тут, ў Заходняй Эўропе, Варонка пражыў колькі год, і ў рэшце рэштаў выехаў у Амэрыку ў ЗША. Першыя гады за акіянам былі для яго вельмі цяжкія. Былы прэм'ер Беларускага ўраду, ён прабаваў наладзіць і тут беларускае жыцьцё, хапаўся тае ці іншае фізычнае працы і прыняў шмат пакутаў, асабліва маральных.

Як у жыцьці блізу кажнага чалавека, так і ў жыцьці Язэпа Варонкі здаралася рознае. Жывучы даўгія гады ў Чыкага, далёка ад бацькаўшчыны й гаркіх і крывавых падзеяў, што давялося ёй перажыць пад бальшавіцкім панаваньнем, ён заламваўся, а нават трапляў пад уплыў шырака разгорнутае бальшавікамі прапаганды аб „шчасьлівым" жыцьці ў БССР. Аднак, зразумеўшы ўсю ману гэтае прапаганды, ён урэшце ізноў непахісна стаў па баку БНР і прызнаў сяньняшнюю Раду БНР на эміграцыі за адзіна праўнага й справядлівага спадкаемцу традыцыяў змаганьня за незалежнасьць Беларусі з 1918 году. Аб гэтым прызнаньні сьветчыць зьмешчанае свайго часу на балонках „Беларуса" кароткая дэклярацыя, падпісаная набожчыкам Варонкам й іншым былым міністрам першага Ураду БНР Янкам Чарапуком — Змагаром.

Роля Язэпа Варонкі за часоў ягонае палітычнае дзейнасьці на Бацькаўшчыне ў пэрыяд крышталізаваньня ідэі незалежнасьці Беларусі і ў першым годзе незалежнага жыцьця маладое Беларускае Рэспублікі, — вельмі цікавая і мы пэўныя, будзе неўзабаве яшчэ ці раз належна асьветленая на балонках беларускае прэсы.

Як жывецца сяньня у Беларусі?

Усхваляюць, дагаджаюць, пераганяюць, пратэстуюць

Сочачы за савецкаю прэсай, можна больш-менш уявіць сабе, як „вясёла" жывуць сяньня нашыя суродзічы ў паняволенай бальшавікамі бацькаўшчыне. Каб не памерці, яны прымушаныя рабіць чатыры рэчы: усхваляць (усе ведаюць, каго), дагаджаць (усе ведаюць каму), пераганяць (ніхто ня ведае, каго) і пратэставаць (проці ўсяго, што несавецкае). Што гэта так, нашыя чытачы самы пераканаюцца з гэтых колькіх зацемкаў аб савецкай сучаснасьці, узятых з Менскае прэсы апошніх месяцаў.

НОВАЯ ЗАГАДКА

Усе мы ці раз сьмяяліся з шырака-ведамага савецкага жарту-загадкі:

Урачыстае паседжаньне.

На сцене — вялізарны партрэт т. Сталіна.

Чытаецца даклад аб т. Сталіне.

Дэклямуюцца вершы аб Сталіне.

Сьпяваюцца песьні аб Сталіне.

Пытаньне: якая-ж гэта ўрачыстасьць?

Адказ: сьвяткаваньне сотае гадавіны сьмерці А. С. Пушкіна.

Гэта — жарт. А цяпер вось — праўда. У 59-ым (9171) нумары Менскае „Зьвязды", датаванае нядзеляй, 9 сакавіка 1952 г., зьмешчаная на першай бачыне зацемка, якую мы перадрукоўваем тут слова па слове, выпраўляючы адно з большага маскоўска-беларускі правапіс „Зьвязды" на наш, беларускі.

„Учора ў памешканьні Беларускага Дзяржаўнага Ордэна Леніна тэатры опэры і балета адбыўся ўрачысты сход працоўных, савецкіх, прафсаюзных, камсамольскіх арганізацыяў горада і прадстаўнікоў Савецкай Арміі.

У глыбіні сцэны на фоне шаснаццаці чырвоных сьцягаў — патрэт правадыра працоўных, вялікага сьцяганосца міру Іосіфа Вісарыёнавіча **Сталіна.**

Пад бурныя, доўга не змаўкаючыя апладысмэнты ў ганаровы прэзыдыюм выбіраецца Палітбюро ЦК ВКП(б) на чале з вялікім **Сталіным.**

З дакладам выступіла дырэктар Беларускага Філіяла Інстытуту Маркса-Энгельса-Леніна-**Сталіна.** тав. Ф. А. Новікава.

Удзельнікі ўрачыстага паседжаньня з вялізарным натхненьнем прынялі тэкст прывітальнага пісьма вялікаму правадыру працоўных, натхніцелю і арганізатару гістарычных перамог савецкага народа **Іосіфу Вісарыёнавічу Сталіну. (БЕЛТА).**

Які-ж гэта быў сход?

Сьвяткаваньне, прысьвечанае Міжнароднаму Жаночаму Дню 8 сакавіка!

ХТО-Ж ІМ ДАГОДЗІЦЬ?

У сувязі з прысуджаньнем штогадовых Сталінскіх Прэміяў за працы ў галіне навукі, літаратуры й мастацтва, менская „Зьвязда" ў нумары 72-ім за 25-га сакавіка (дзіва, што гэткая дата яшчэ існуе ў савецкім календары!), пахваліўшы, праўда вельмі лёганька, дасюлешнія асягненьні беларускіх савецкіх пісьменьнікаў, падае ўсьлед непамерна даўжэйшы пералік заганаў і хібаў у навейшых творах сябροў Саюзу Беларускіх Пісьменьнікаў. Выяўляецца, што бел. сав. пісьменьнікі, якія павінны пісаць аб „барацьбе савецкага народу за пабудову камунізму, аб геройчных буднях рабочага класа, аб узьвядзеньні вялікіх будоўляў камунізму, аб садружастве братніх савецкіх народаў, аб савецкім патрыятызьме і **інтэрнацыялізьме**", — нешта, як ні намагаюцца, далёка не сягнулі вымаганых партыяй і Сталіным узвышшаў. Як піша газэта:

„у нас усё яшчэ сустракаюцца людзі фальшывыя, ад'емныя тыпы, а бел. сав. пісьменьнікі ня хочуць „выводзіць іх на чыстую ваду", „падыходзяць да з'яўжыцьця павярхоўна і схэматычна". Да таго-ж „беларуская літаратура усё яшчэ мае рад істотных недахопаў і прабелаў. Бел. пісьменьнікі не стварылі яшчэ гэчаў, якія-б мелі усесавецкую цікавасьць". „Ані будоўлі камунізму, ані дружба народаў Савецкага Саюзу (на чале із вялікім, перадавым рускім народам, ведама, рэд.), бядуе „Зьвязда", „ня цікавіць бел. пісьменьнікаў". Да ўсяго гэтага, працягвае газэта, „сярод беларускіх сав. крытыкаў і драматургаў узьнікла тэорыйка аб адсутнасьці. канфліктаў у нашым жыцьці, што прывяло некаторых да адступленьня ад праўды жыцьця".

„Зьвязда" бядуе таксама над тым, што ў Саюзе Пісьменьнікаў слаба разьвітая „прынцыповая, бальшавіцкая крытыка і самакрытыка" і што пісьменьнікі ня хочуць авалодваць скарбамі" рускай клясычнай спадчыны".

„Грахоў", як бачым, ці мала! і вельмі паказальны факт, што сёлета ніхто, здаецца, з беларускіх паэтаў і пісьменьнікаў „не удастоіўся" атрымаць Сталінскую Прэмію.

Сапраўды, ня вылазь са скуры, — Сталіну не дагодзіш!

„ДАГАНЯЮЦЬ" І „ПЕРАГАНЯЮЦЬ"

Па ўсёй Заходняй Беларусі зьвініць сяньня настырлівая, знаёмая, старая песьня: „даганяць" і „пераганяць", „выконваць" і „перавыконваць".

„У часьць сэсіі Вярхоўнага Савету СССР калектыў скуразавода № 4 г. Горадні на 8 дзён раней тэрміну выканаў лютаўскую праграму..." хваліцца ў № 55 газэты карэспандэнт Менскае „Зьвязды".

„Датэрмінова выканалі двухмесячнае заданьне горадзенскі шклозавод і завод будаўнічых дэталяў".

„Лесанарыхтоўшчыкі Маладзечанскай вобласьці ўступілі ў сацыялістычнае спаборніцтва за высокапрадукцыйнае выкарыстаньне мэханізмаў. Брыгада тав. Громава (цікава, адкуль гэткі „беларус" у Маладэчне ўзяўся? — Рэд.) штодзённа перавыконвае свае заданьні па вывазцы драўніны".

„Новых вытворчых посьпехаў дасягнулі і лесанарыхтоўшчыкі Ільлянскага раёну".

Яшчэ лепш стараецца Беларусь Усходняя, падае карэспандэнт „Зьвязды":

„Калгасы Расонскага Раёну датэрмінова выканалі дзяржаўны плян лесанарыхтовак".

„Калгасьнікі сельгасарцелі імя Кірава Дубровенскага раёну таварышы Карманаў і Зеляноў (таксама беларусы?) сваім асабістым прыкладам натхняюць іншых на выкананьне і перавыкананьне дзённых нормаў выпрацоўкі'.

„Віцебскі завод Комінтэрн завяршыў плян датэрмінова".

„Трыкатажніцы Віцебскае панчошнае фабрыкі КІМ выканалі за месяц па дзьве месячные нормы".

„На прадпрыемствах гораду Магілёву шырыцца сацыялістычнае спаборніцтва".

„...сотні вагонаў матар'ялаў для шахт Данбаса, новабудоўляў і вялікіх будоўляў камунізму датэрмінова выканалі й адправілі работнікі Баранавіцкае вобласьці..."

І гэтак скрозь, дзень па дні й нумар па нумары. Усюды пераганяюць, спаборнічаюць, перавыконваюць. Дасягненьні-ж, як на наш імпэрыялістычны, буржуазыйны пагляд — не асаблівыя. Хопіць успомніць тут адно два гэткія „нязвычайныя дасягненьні", узятыя з балонкаў тае-ж самае „Зьвязды": (нумары 53 й 55).

„На фэрмах сельгасарцелі імя Кірава Дубровенскага раёну (таго, дзе так стараюцца „беларускія" калгасьнікі Карманаў і Зеляноў), з году ў год павялічваецца грамадзкая гаспадарка. На фэрмах налічваецца сяньня ўжо 200 (аж!) галоў жывёлы."

„Калгасьнікі калгасу імя Сьвердлова вывозяць у дзень на поле па 10 воз гною, у два разы перавыконваючы заданьне."

Дасягненьні, як бачым, вялікія! Не, як не даганяйце, не дагоніце, як не перавыконвайце, не перавыканаеце, хіба каб на беларускіх палёх працавалі ня Громавы, Карманавы ці Зеляноўы, а нашыя беларускія дзядзькі, ды не на калгасных „прасторах", а на сваіх спрадвечных загонах. Сяньня-ж, няма чаго плнуцца: не „перавыканаеце", й не „перагоніце", таварышы Громавы і Зеляноўы!

ПРАТЭСТУЮЦЬ

Побач із „перавыкананьнем" бедныя беларусы, што выцалелі яшчэ на нашай паняволенай бацькаўшчыне (ды й то хіба толькі таму, каб было каму „перавыконваць" і „высылаць матар'ялы на вялікія будоўлі камунізму"), мусяць яшчэ „з абурэньнем" пратэставаць. Балон-

(Канец на 4 бал.)

М. Менскі

Без натхненьня

(Аб беларускай музычнай савецкай творчасьці)

Саюз савецкіх кампазытараў Беларусі стаўся нядаўна гэроем вельмі няпрыемнае справы ў галіне савецкага мастацтва. Маскву вось ужо колькі год „нэрвавала" адсталаньне аднае з вядучых рэспублікаў у музычнай творчасьці. У канцы мінулага (1951) году ў Менск была накіраваная адмысловая абсьледчая камісія-брыгада. Вынікі ейнага абсьледваньня вельмі й вельмі трывожныя. Выявілася, што беларускія савецкія кампазытары зусім „адарваныя ад масаў, ад заводаў і фабрыкаў, ад калгасаў і саўгасаў", пішуць у „габінэтнай цішыні". У саюзе цьвіце „сямейшчына", пакрысьцё недахопаў, адсутнічае крытыка й самакрытыка, ня прыймаюцца новыя сябры, асабліва моладзь. На працягу апошніх дзесяцёх год беларускія савецкія кампазытары ня толькі не атрымалі ні стыпэндыяў, ні ўзнагародаў, але наагул не напісалі нічога, што было-б нечага вартае. Брыгада не магла выбрацца-б для паказу савецкай грамадзкасьці. Старэйшы кампазытар БССР — Аладаў даў на прагляд такую прымітыўную, нізкую па якасьці рэч, што ўсе зьдзівіліся, ведаючы, што аўтар — прафэсар Менскае Кансэрваторыі. Заместа росту, брыгада знайшла ў саюзе, наадварот, „вялікае зьніжэньне прафэсыйнага майстэрства, творчае адставаньне, інэртнасьць, слабасьць". Знайшла, што музыказнаўчая сэкцыя саюзу беларускіх савецкіх кампазытараў амаль што зусім не працуе, што ўзровень музычных ведаў сяброў гэтае сэкцыі вельмі нізкі й сяньня ня мае ніякага аўтарытэту.

Вынікі дасьледваньня маскоўскае брыгады былі два месяцы таму цалкам пацьверджаныя зьездам беларускіх савецкіх кампазытараў. На зьездзе творчасьць іхная была пастаўленая пад жорсткую й нават зьнішчальную крытыку. І сяньня й савецкая цэнтральная й беларуская прэса стаўляюць цікавае пытаньне: чаму беларускія савецкія кампазытары, што гэтак **яскрава й таленавіта** праявілі свае здольнасьці на дэкадзе Беларускага Мастацтва ў Маскве ў 1940 годзе, цяпер апынуліся у такім **сумным становішчы?**

Гэтае пытаньне ня можа ня цікавіць і культурнае асяродзьдзе нашае эміграцыі. На самай справе:

Да дэкады Беларускага Мастацтва ў творчым партфэлі беларускіх кампазытараў было чатыры опэры: „Кветка Шчасьця" Туранкова, „Міхась Падгорны" — Цікоцкага, „У пушчах Палесься" — Багатырова, „Кацярына" — Шчаглова і адзін балет „Салавей" — Крошнера. Усе гэтыя рэчы, апрача „Кацярыны" былі пастаўленыя на сцэне Вялікага Маскоўскага Тэатру опэры й балету, а „Кацярыну" паказала Маскоўскае Тэатральнае Аб'еднаньне сіламі салістых тэатру Станіслаўскага. На дэкадзе выконваліся і сымфанічныя творы (Аладава, Шчаглова, Цікоцкага, Падкавырава), камэрныя вакальныя ды інструмэнтальныя рэчы (Самохіна, Клумава, Столава), харавыя (Туранкова, Шчаглова, Чуркіна, Равенскага, Іванова). Усё гэта **на працягу дзесяцёх дзен** з найлепшай удачаю ставілася на сцэнах і канцэртных залях Масквы: у Вялікім Маскоўскім Тэатры, у Летнім Тэатры „Эрмітаж", у залі Маскоўскага Унівэрсытэту й Палітэхнічнага Інстытуту, на колькіх эстрадах Цэнтральнага Парку імя Горкага.

Такое сапраўды вялікае й цікавае разьвіцьцё музычнае беларускае творчасьці ў часе перад вайною 1941 году савецкія „вярхі" тлумачылі адданасьцю партыі і правадыру — вялікаму Сталіну. Але калі-б гэта было так, чаму-ж няма гэткага буйнога разьвіцьця сяньня? Хіба-ж партыя й „вождь" ня існуюць? Хіба-ж бальшавіцкія прапагандысты ня б'юць у званы, што такой адданасьці й любові народу да свайго правадыра, як сяньня, яшчэ ніколі ня было? І дзіўна, чаму-ж кінулі, ня пішуць беларускія савецкія кампазытары? Відаць, справа тут у нечым іншым. І гэтым нечым тут з аснoўным зьяўляецца **нацыянальная плыня.**

Пасьля разгрому нацыянальнае беларускае культуры ў 1932 і 1937 г. г. беларуская дэкада 1940 году сталася тою першаю за гады легальнаю шчылінаю, праз якую ізноў магла закрынічыць здушаная, падпольная беларускасьць. Ехаць у Маскву на дэкаду без нацыянальнага „колеру" ня выпадала. Як бы тады выглядала мудрая Ленінска-Сталінская нацыянальная палітыка? І вось хоцькі-няхоцькі, а правадыры Беларусі (Панамарэнка й Кісялёў) мусілі, хай для аднае вонкавасьці, трымацца „беларускага духу". Панамарэнка пачаў захапляцца „Лявоніхай", а старшыня Саўнаркому Кісялёў, ён-жа і кіраўнік дэкаднай камісіі, нават ці раз ускрыкваў на паседжаньнях: „Давайце, таварышы, беларускі **АРЛАМЭНТ!"** Гэтак і казаў — „арламэнт" замест арнамэнт, хоць і меў вышэйшую, праўда савецкую, асьвету. Вось нашыя мастакі, а ў першую чаргу кампазытары і пачалі даваць „арламэнт", гэтую нацыянальную афарбоўку, нацыянальны дух, пачуцьці й настрої. У пэрыяд падрыхтоўкі да дэкады, як некалі, усё беларускае сталася „модным". Тэатры, Філярмонія, Эстрада, дом Народнае Творчасьці, самадзейныя гурткі, выканаўцы — сьпявакі ды інструмэнталісты — усе пазналі дарогу да Саюзу Кампазытараў, усе нецярпліва прасілі: „дасі, дасі!" Ніколі дагэтуль, як ніколі й пасьней, беларускія кампазытары ня мелі такой легальнай добраахвотнай мэты, такога стымулу для сваёй творчасьці, як у той час, калі яны маглі працаваць шчыра, не зглядаючыся й не баючыся быць абвінавачанымі ў нацыяналізьме. І ўдачы іхнае працы былі паважныя й вялікія.

Неўзабаве надыйшла другая сусьветная вайна. Неабходнымі жанрамі музычнае творчасьці сталіся на даўгія гады вайсковыя песьні. Некаторым беларус-

Апякунка Беларусі

Кажны народ, які не абмяжоўваецца адно чыста матар'яльным жыцьцём, але імкнецца й да духовае дасканаласьці, — верыць у Бога й Ягоную справядлівую, хай мо' й не заўсёды зразумелую для нас, апеку. I кажны народ хацеў-бы мець свайго апякуна й заступніка перад Божым пасадам. Верацъ у заступніцтва сваіх нябесных апякуноў і нашыя суседзі ўкраінцы, расейцы, палякі. Маюць іх усе іншыя хрысьціянскія народы. I мае, праўда не апякуна, а заступніцу-апякунку й наш беларускі народ. Пятага чырвена (29-га траўня паводле старога стылю) беларуская Царква, як праваслаўная, так і каталіцкая сьвяткуюць дзень свае Апякункі сьвятое Еўфрасіньні — Прадславы Полацкае, вялікае асьветніцы й культурнае дзеячкі свайго часу.

Сьвятая Еўфрасіньня, у жыцьці княжна Прадслава, была ўнучкаю славутага Полацкага князя Усяслава Чарадзея. Выхаваная ў раскошы княжага двару, прыгожая й нязвычайна здольная, яна ад дзіцяці зраджвала нязломную волю ахвяраваць усё гэтае Богу й свайму народу. Навучыўшыся ўсяму, што ў тыя часы магла здабыць дзяўчына, хай і княжага роду, абкружаная славаю й каханьнем, княжна Прадслава наважыла кінуць мітусьлівы, радасны сьвет і замкнуць сваё маладое жыцьцё ў мурох ціхога, змрочнага манастыру, дзе-б яна магла ў супакоі, удосыць працаваць і маліцца. Ніякія перашкоды не палохалі Яе. Аднае ціхое раніцы, калі ўсё яшчэ спала ў княжым палацы, маладзенькая Прадслава (ей было тады 12 год) пакінула сваю дзявочую сьвятлічку, уцякаючы ў манастыр сьв. Спаса, дзе Ейная цетка была ігуменяй, ды тут і засталася на ўсё жыцьцё, прыняўшы імя сястры Еўфрасіньні.

Дарма, што такая маладзенькая, Еўфрасіньня-Прадслава як мала хто ў тыя часы разумела вялізарную ролю навукі й асьветы ў жыцьці народу. Шчыра й горача кахаючы свой край, Яна наважыла асьвеціць яго, даць яму навуку. I вось, дзень па дні й год па годзе, замкнуўшыся ў маленькай змрочнай келяйцы, яна ўся аддалася гэтай сьціплай, цярплівай працы, перапісваючы й перакладаючы на родную мову дарагія кнігі, якія ў тыя часы можна было із вялікімі цяжкасьцямі дастаць з Візантыі ці Заходу.

Сьвятое, працавітае жыцьцё маладое божае служкі здабыло Ей у хуткім часе любоў усяго манастыру й краю. Пасьля сьмерці цёткі, Яна стаецца ігуменяй Сьвята Спасаўскага манастыру. Аднак, каб здабыць лепшую асьвету, Яна неўзабаве перасяляецца ў Сьвята-Сафійскую Царкву, дзе была вялікая бібліятэка й там вучыцца й працуе з усё большай наважанасьцяй і прагай. Зь Ейнаю дапамогаю і за Ейным прыкладам па ўсёй Полаччыне пачынаюць закладацца ўсьцяж новыя манастыры, бібліятэкі й школы, а пры іх прытулкі для сіратаў, бедных, старых і хворых. I хутка слава аб княжне-манашцы, асьветніцы роднага краю пачынае сягаць ня толькі у найбольш глухія куткі бацькаўшчыны, але й далека за ейныя межы.

Сьв. Еўфрасіньня-Прадслава Полацкая, Апякунка Беларусі.

Славу гэтую Сьв. Еўфрасіньня заўдзячвае ня толькі сваёй упорыстай працы, але й вельмі своеасабліваму, нязвычайнаму як на тыя часы зразуменьню ролі асьветы ў жыцьці народаў. Яна першая зразумела, што да чужое асьветы й чужое мовы, хай найбагацейшае ці найпрыгажэйшае, народ ніколі ня прыхіліцца сваёю ахвотай і што толькі роднае слова знаходзіць дарогу ў людзкое сэрца. Таму, чэрпаючы з крыніцы агульна-хрысьціянскіх здабыткаў, яна ня ганіла, не адкідала, як паганскае, нічога свайго, роднага. Якраз на аснове гэтага роднага будавала й разьвівала Яна хрысьціянскую культуру на роднай Полаччыне. Так была, напр. пабудаваная царква Сьв. Спаса, дзе спалучаныя тэхніка візантыйскіх муляроў із прыгаством тагачаснага беларускага народнага будаўніцтва, гэтак былі пісаныя тагачасныя сьвятыя абразы, у якіх так удала старабеларускае мастацтва лучыцца із духам хрысьціянскага малярства. Гэтак быў створаны полацкім мастаком Лазарам Богшаю й славуты крыж Сьв. Еўфрасіньні-Прадславы, найпрыгажэйшая хрысьціянская памятка тагачаснага беларускага мастацтва.

Вялікі дабрадзейны ўплыў мела Сьв. Еўфросіньня й на ўсе іншыя праявы жыцьця ў родным краі. Пад гэтым Ейным уплывам палагоджваліся спрэчкі й непаразуменьні і на княжым двары, і паміж бедных і багатых. Пад Ейным уплывам суцішалася варожасьць між Усходняю й Заходняю Цэрквамі, што пачала разгарацца за межамі нашае зямлі (у нас яе ня было зусім). Дзякуючы Ейнаму ўплыву слава й значаньне роднага краю шырылася па сьвеце.

I ці дзіва, што калі гэтая Княгіня Крывіччыны (**Regina Crivitiae**) як звалі Сьв. Еўфрасіньню чужынцы, чуючы, што здароўе й сілы пакідаюць Яе, наважыла наведаць перад сьмерцяй Сьвятую Зямлю, — уся Беларусь плакала гаркімі сьлязьмі, просячы сваю Асьветніцу й Апякунку не пакідаць яе, застацца да канца із сваім краем і народам?

Верым, што Яна із намі, што не пакінула нас і мы сяньня. Верым, што прыйдзе нарэшце той час, калі вымаліць Яна для свае й нашае Бацькаўшчыны і народу лепшыя часы й лепшую долю. А пакуль гэта станецца, старайма́ся быць як Яна, нашая Сьв. Апякунка: забудземся сваркаў, задзіночымся ў цярплівай, сьціплай працы для роднага краю і верма, што мы не адны, што сочыць за намі й дапамагае нам у кажным нашым добрым пачынаньні Заступніца Беларусі — Сьвятая Еўфрасіньня-Прадслава Полацкая.

А. К.

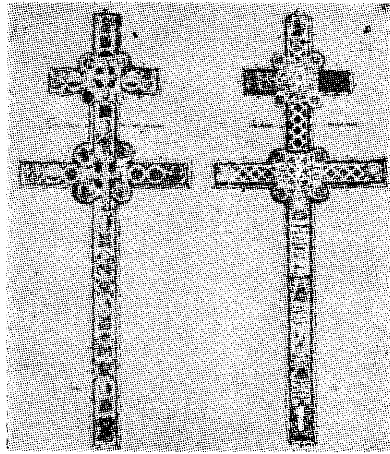
Юрка Віцьбіч

Крыж сьв. Еўфрасіньні-Прадславы

Калі ўспамінаем мінулае нашай Беларусі, адразу ўстаюць у памяці з імглы вякоў дзьве славутыя жанчыны — княгіня Рагнеда і князёўна Прадслава. На першы погляд паміж імі няма нічога супольнага. Сапраўды, як нельга ўявіць сабе гордую Рагнеду без мяча, таксама нельга ўявіць сабе сьціплую Прадславу бяз крыжа. Але-ж і меч Рагнеды і крыж Прадславы былі магутнай фізычнай і духовай зброяй, якая злучала нашую радзіму ў адзін суцэльны маналіт. Іхныя патрыятычныя пачуцьці знайшлі яскравае ўвасабленьне ў старым рыцарскім клічу: „мячом і крыжам".

Таму і сяньня, кажнаму ваяўнічаму і разам з тым глыбака чалавечнаму беларускаму сэрцу, шмат што гаворыць — і меч Рагнеды і крыж Прадславы.

У стольным Полацку, на беразе гістарычнай Палаты, знаходзіцца вядомы па ўсёй Беларусі Спаса — Эўфрасіньнеўскі манастыр. Яшчэ здалёк было відаць ягоную старажытную царкву Найміласьцівейшага Спаса, зруйнаваную цалкам у часе апошняе вайны. У царкве, з правага боку хораў, можна дагэтуль бачыць маленькую келью з вузенькімі вокнамі ў масіўных мурох. Тут, 800 год таму, праводзіла ўвесь час за малітвай і працай сьвятая Эўфрасіньня, або князёўна Прадслава, унучка славутага князя Усяслава Чарадзея. I тут-жа, на працягу многіх вякоў, ляжаў для агульнага ўсхваленьня яе запаветны крыж.

Крыж сьв. Еўфрасіньні — твор Лазара Богшы.

Гэты крыж быў упрыгожаны золатам і срэбрам, буйнымі пэрламі й бліскучымі брылянтамі. На ім знаходзілася мноства вельмі зграбна зробленых аздобаў і дваццаць маленькіх абразкоў, выкананых перагародчатай эмаляй, якая зьяўлялася найвышэйшым дасягненьнем тагачаснага мастацтва. Паказальна, што абраз Збавіцеля і нават пальцы Ягонай рукі складзеныя з дробных каштоўных каменьчыкаў. Пад кажным абразком былі грэцкія й славянскія надпісы. А ўсе яны, разам узятыя, вычарпальна адлюстроўвалі гісторыю Новага Запавету і першабытнае царквы.

З надпісу на крыжы відаць, што ягоныя аздобы каштавалі 100 грыўняў, або ў пераліча́ньні на валюту 1914 г., — 1400 рублёў. I ўсё-ж ня ў золаце і брылянтах галоўная каштоўнасьць крыжу Эўфрасіньні - Прадславы. У ім знаходзяцца бясцэнныя для кажнага хрысьціяніна сьвятыні, прывезеныя сьвятой Эўфрасіньняй з Усходу. З правага боку — кропля Хрыстовае крыві і частка Крыжу Гасподняга, а з левага боку — частка каменьня ад Труны Гасподняй і частка каменьня ад Труны Божае Маці.

Калі бачыш гэты высакамастацкі крыж, мімаволі думаецца: Ці не зьяўляецца ён падарункам для княгіні Еўфрасіньні ад ейных блізкіх сваякоў — бізантыйскіх імпэратараў, і ці ня зроблены ён нейкім невядомым канстантынапальскім мастаком? Але з дробнага й сьціплага надпісу на крыжы:

„Госпадзі, памазі рабу свайму Лазару, названаму Богшы, які зрабіў крыж сей царкве Сьвятого Спаса і Еўфрасіньні".,

мы даведваемся, што ён паходзіць не з Візантыі, а з Полацку. Яго стварыў у 1161 г. выдатны беларускі мастак XII стагодзьдзя Лазар Богша.

На працягу чатырох вякоў знаходзіўся крыж Эўфрасіньні ў ейным манастыры. Напярэдадні захопу Полацку Іванам Грозным манахіні перанесьлі яго ў Сафіеўскі сабор. У 1596 г. гэты сабор перайшоў да вуніятаў і крыж быў у іх да 1841 г., калі яго зноў урачыста перанесьлі ў Спаса - Еўфрасінеўскі манастыр.

Штогод сюды ў манастыр сыходзіліся тысячы багамольцаў з розных куткоў Беларусі, каб пакланіцца сьмяротным рэшткам сьвятое Еўфрасіньні і ейнаму крыжу. У часе набажэнства ў прачулых стыхірох манахіні сьпявалі:

„Веселися обитель Спасова,
сьветло торжэствуй зямля По-
[лацкая".

Блізу ў кажнай беларускай хаце можна было бачыць абраз Сьвятой, на якім яна трымала ў аднэй руцэ лялею, а ў другой — свой крыж.

Зьнікнуў крыж Прадславы або каралевы Крывіччыны, як завецца яна ў рымскіх памятках. Але ўсё адно мы носім у сваіх душах і меч Рагнеды, і крыж Прадславы. Ніякая чорная моц ня здолее вырваць іх адтуль. I ўсім сэрцам сваім мы адчуваем, што моліцца за наш шматпакутны беларускі народ сьвятая Еўфрасіньня, князёўна Полацкая — ягоная нябесная заступніца, ягоная незгасальная лямпада перад Пасадам Найвышэйшага Бога.

1946 г.

кім кампазытарам пашчасьціла й тут мець удачу. Цікоцкі напісаў і паставіў опэру „Алеся", а кампазытар Пукст праславіўся сваёю песьняй „Партызанская" (за якую нават атрымаў ордэн Леніна). Справа ясная, што гэтыя дасягненьні ваеннага часу тлумачацца адно уплывамі партызанскае тэматыкі, якая была заўсёды найбольш блізкою, зразумелаю й прывабнаю з усіх галінаў савецкае палітычнае творчасьці, асабліва для рамантычнае душы беларуса, які на працягу стольскіх год змагаўся й паўставаў супроць розных сваіх прыгнятальнікаў.

Але вайна нарэшце скончылася. Саветы выйшлі зь яе пераможцамі. Здавалася-б слалася роўная дарога да новых творчых удачаў. Але дзе там!

Саюз савецкіх беларускіх кампазытараў у часе вайны і ў пасьляваенныя гады прынёс у ахвяру ваеннай завірусе шмат сваіх сяброў. Выехалі на эміграцыю два старэйшыя кампазытары М. Шчаглоў і М. Равенскі, здольныя музыказнаўцы А. Карповіч і Э. Пэльман. Загінуў кампазытар Крошнер. Бяз сьледу, таямніча, як гэта заўсёды бывае ў Саветах, зьніклі з Беларусі кампазытары Туранкоў, Самохін ды Іваноў. Яны не пакінулі Менску, а пасьля адыходу немцаў засталіся на Беларусі, паверыўшы ўгаворам савецкіх партызанаў, што намаўлялі іх астацца, абяцаючы „залатыя горы", аб чым ведае шмат хто з нас. Прозьвішчы гэтых лёгкаверных ад часу заняцьця Беларусі чырвонымі аддзеламі ў 1944 годзе нідзе больш не ўспаміналіся, быццам выкрэсьленыя нечай рукой із сьпісаў і сяньня і яны й іхныя творы забытыя. Дзе яны? Што ізь імі? Ці-ж трэба пытацца? Тыя, хто сам скаштаваў савецкае сапраўднасьці, могуць лёгка здагадацца, што ўсе яны трапілі ў „месцы ня столь аддалённыя" і ў цяжкіх пакутах „адрабляюць" свае віны перад Радзімай. Ці выжыве й выплыве хто зь іх яшчэ калі, — сказаць цяжка.

У савецкай прэсе апошняга часу таксама чамусьці ня сустракаецца больш прозьвішча кампазытара Пукста. Што ізь ім? Ці мо' й на яго грымнула кара за сястру (ведамую шмат каму з нас сьпявачку, што працавала пры немцах у Менскім тэатры)? Даводзіцца дзівіцца й таму, што і маладзейшае пакаленьне маўчыць. Нічога ня чуваць аб творчасьці Багатырова, Падкавырава... Прабаваў быў напісаць опэру кампазытар Д. Лукас, але на зьезьдзе кампазытараў у Маскве яна ўспаміналася, як прыклад няўдалага прымітывізму (асабліва лібрэта) і творчае нясьпеласьці. Трымаюцца яшчэ й больш менш „удала" працуюць, як відаць з савецкае прэсы, толькі такія кампазытары, як Любан і Сакалоўскі. Яны нават трапілі ў новую савецкую энцыкляпэдыю — справа таксама ня ясная, бо паважнага значаньня гэтыя тэхнічна слабыя аўтары ніколі ня мелі й мець ня могуць. Відаць, што іхныя прозьвішчы скарыстаныя адно дзеля прапаганды.

Савецкая крытыка тлумачыць прычыну творчае прастрацыі беларускіх савецкіх кампазытараў „не дастатковай палітычнай і ідэалягічнай сьведамасьцяй, адарванасьцяй ад шырокіх масаў савецкага грамадзтва". Гэтак у трыццаць пятым годзе бальшавіцкае рэвалюцыі мастакоў абвінавачваюць у тых самых грахох, што і ў першым!

У ваенныя гады 1941-45 савецкія людзі марылі аб палепшаньні жыцьця й верылі абяцянкам, але ніякіх зьменаў не дачакаліся. Усё ўвайшло ў старую норму. Творчыя прафэсіі, мастакі мусілі ізноў шукаць натхненьне ў **„радаснай савецкай рэчаіснасьці",** захапляцца гэніяльнасьцяй правадыра і „размахам сацыялістычнага будаўніцтва, а гэтыя рэчы якраз ніяк ня ўцісьнеш у сапраўднае мастацтва. Беларуская нацыянальная тэматыка й форма адыйшлі ізноў на такі далёкі плян, што іх ледзь, наагул, відаць. Яны сяньня адно сарамяжлівы лісточак, што прыкрывае схудзелое цела беларускае сацыялістычнае рэспублікі, якой на паперы дазволенае ўсе, а па праўдзе нічога, апрача голаду й пакутаў. Пісаць беларускія рэчы ізноў сталася небясьпечным. Ледзь, ледзь захапіўся, перабраў меру ў беларускім „арламэньцы" — глядзіш, і ў „нацдэмы" трапіў!

Каб падштурхнуць кампазытарскае натхненьне на стварэньне „савецкага гэроя" на сацыялістычныя заказы беларускім кампазытарам дзяржава асыгнуе даволі вялікія грошы, прыкладам да 200.000 рублёў штогод. Раўнуючы да жабрачых заработкаў радавых працоўных і служачых ганарар кампазытараў ці аднаму выдасца раскошаю й багацьцем... Але Маскоўская брыгада, што наведала Менск, у выніках сьцьвярджае: „буйныя сродкі, што адпускаюцца дзяржаваю на заказы беларускім кампазытарам з году ў год не **выкарыстоўваюцца,** з тае толькі прычыны, што кампазытары пішуць вельмі мала". I гэта нязвычайна паважнае й шчырае прызнаньне. Трэба аддаць належную пашану беларускім савецкім кампазытарам, якіх, як відаць з усяго, ня купіш на'т вялікімі грашыма й якія згодліся лепш жыць у нястачы, чымся пяяць аб правадыру й савецкай „гэроіцы".

Можна пацешыць беларускіх кампазытараў адным, што ў такім палажэньні апынуліся ня толькі яны. Партыйныя й савецкія газэты й часапісы крычаць аб тым самым заняпадзе ў ўсіх нацыянальных рэспубліках. Нават „вядучая братняя арганізацыя вялікіх рускіх кампазытараў" трапіла ў сьпіс тых, што „пацярпелі паразу на творчым музычным фроньце". I яны, як кажа газэта „Праўда", „ня выканалі свае задачу перад партыяй, т. Сталіным і савецкім народам". Ні ані пагрозы, ані абяцанкі, ані грошы не дапамаглі.

Кажнаму ясна, што крызыс савецкае музыкі наагул, а беларускай у асобнасьці, мае глыбейшую прычыну, чымся недастатковая палітычная ды ідэалягічная сьведамасьць кампазытараў. Гэтую прычыну ведаюць і партыйнае й савецкае кіраўніцтвы, але ня могуць нават ціханька, на вуха сказаць аб ёй, каб не страсянуць усёй сваёй камуністычнай лабудовай. Прычына гэтая — **адсутнасьць свабоды творчасьці.** Мастацтва можа разьвівацца толькі тады, калі мастак можа тварыць, што ён хоча, што зараджаецца ў ягоных думках, народзіцца ў ягоным сэрцы. Савецкая-ж сапраўднасьць паставіла мастакоў у сурогую залежнасьць ад партыйнае ідэалёгіі. Тэма, плян, форма твору або ўжо загадзя прадпісаныя яму, або ўзгодненыя з партыйным кіраўніцтвам. Падаем як прыклад колькі тэмаў, паданых на сацыялістычныя заказы беларускім кампазытарам: „Як беларускі цёмны селянін перакаваўся ў сьведамага й сталёвага бальшавіка", „Машына - трактарныя станцыі на калгаснай зямлі", „Сталін — наша сонца", „Я — савецкі чалавек", і г. д. Што-ж пачнеш? Беларускія мастакі спрабавалі пісаць на гэтыя тэмы і опэры, і сымфоніі й камэрныя рэчы, ды як дагэтуль, нічога ім не ўдалося, бо тэмы гэтыя чужыя музыцы й ня будзяць творчае сэрца. Яшчэ горш. За кажным крокам савецкага мастака пільна сочыць партыйнае кіраўніцтва. Газэта „Праўда", пастановы партыйных і савецкіх арганізацыяў, крытыка, грамадзкія перагляды й пераслухоўваньні — усё гэтае цісьне на думку кампазытара, накідае яму сваю волю, пагражае карамі й вяжа мастака па руках і нагах.

А ў сьведамых кампазытараў нацыянальных рэспублікаў думкі й сэрца усё-ж імкнуцца да ідэалаў волі, самастойнасьці, незалежнасьці свае бацькаўшчыны. Што-ж могуць яны стварыць, калі бальшавіцкая ўлада адняла ў іх самае каштоўнае й сьвятое — быць вернымі сынамі свайго народу?

З Беларускага Жыцьця

„ЖЫВЕ ЯШЧЭ ДУША Ў НАРОДЗЕ ГЭТЫМ!"
(Гасьцяваньне нашых мастакоў у Кліўлэндзе)

Адзінаццатага траўня г. г. нашыя ведамыя мастакі — кампазытар Мікола Куліковіч і опэрныя сьпявачкі Барбара Вержбаловіч і Надзея Градэ былі запрошаныя Аддзелам Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня ў Кліўлэндзе ў госьці на канцэрт. Прыехаўшы туды за дзень да выступу, нашыя мастакі наведалі клюб Беларускага Народнага Дому й Царкву, што дае столькі радасьці беларускім вернікам, а таксама й прыватныя кватэры сяброў Кліўлэндзкае беларускае калёніі. Ня трэба, хіба, казаць, што ўсё ім вельмі спадабалася. Госьці вельмі цешыліся з удачаў нашых кліўлэндцаў, асабліва-ж іхнымі сяброўскімі, цеснымі узаемадачыненьнямі, добрай арганізаванасьцю й грамадзкай ахвярнасьцю.

У дзень канцэрту ўжо каля шостае гадз. увечары людзі пачалі сыходзіцца ў канцэртную залю на даўно чаканую ўрачыстасьць і праз паўгадзіны блізу ўсе месцы былі занятыя. Былі тут і свае, што папрыходзілі на канцэрт цэлымі сем'ямі, і госьці — прадстаўнікі ўкраінскіх, славацкіх і літоўскіх арганізацыяў Кліўлэнду.

Канцэрт складаўся з трох частках. У першай частцы ведамая нам усім і з Бацькаўшчыны, і з лягероў Нямеччыны нашая сьпявачка Барбара Вержбаловіч сьпявала беларускія фальклёрныя песьні. Артыстка із свомаю ёй асабліваю здальнасьцяй да характарнасьці і своеасаблівасьці народнага выкананьня, прасьпявала вянок чароўных беларускіх песьняў розных жанраў, і глыбака лірычных, і жартаўлівых, і скочных, паміж якімі былі й зусім новыя, яшчэ нячутыя, ды вельмі цікавыя рэчы, што сьветчыць аб тым, што нашая сьпявачка не спачывае „на лаўрах", а працуе зь вялікай удачаю й далей.

Другая частка канцэрту была прысьвечаная творчасьці кампазытара Міколы Куліковіча, ягоным беларускім опэрам, рамансам і песенным апрацоўкам. Выконвала гэтую частку праграмы, у суправаджэньні аўтара, нашая ўжо добра знаная ў Нью-Ёрку сьпявачка Надзея Градэ. Прыгожы, прыемнага тэмбру голас, добрая сцэнічная вонкавасьць і тонкасьць і мастацкая якасьць ейнага выкананьня адразу-ж навязалі між ёю й слухачамі ніць паразуменьня. Гдыбокія, паважныя й складаныя рэчы ўспрымаліся із захапленьнем, як і рэчы папулярныя.

Трэцюю частку канцэрту складалі дуэты беларускіх кампазытараў Міколы Равенскага, Міколы Куліковіча, Е. Туранкова, дзе нашыя сьпявачкі ўжо разам блеснулі сваім майстэрствам.

Наагул, канцэрт удаўся якнайлепш і мінуў у нязвычайным настроі. Выканаўцы былі „ў форме", галасы, міміка, вопратка, — усё было сапраўды сьвяточнае. Слухачы ня толькі адказвалі гэтаму, але й самы тварылі сьвяточны настрой. Выканаўцаў не адпушчалі са сцэны, пляскалі й тупалі, патрабуючы ўсё новых паўтарэньняў і „бісаў". Паміж сцэнаю і заляй паўстаў той асаблівы кантакт, які бывае толькі ў сапраўдным мастацтве. А тут яшчэ да гэтага далучылася нацыянальная гордасьць, што беларускае мастацтва й на новай зямлі пачынае каласіцца буйным калосьсем, і радасьць, што й тут надарылася пачуць сваю родную песьню. Назіраючы і артыстаў і слухачоў хацелася сказаць словамі паэты, гадавіну сьмерці якога мы нядаўна адзначылі: „Жыве яшчэ душа ў народзе гэтым".

Адзін з народу.

ПРАТЭСТУЮЦЬ
(канец з 2 бал.)

кі „Зьвязды" (пераважна чацьвертая) аж меняцца ў вачччу ад гэткіх пратэстаў. Проці чаго-ж прымушаюць пратэставаць нашых паняволеных братоў? На гэтае газэта дае адказ блізу ў кажным нумары:

„Працоўныя г. Віцебску з абурэньнем пратэстуюць з поваду правакацыі правячых кругоў ЗША, якія імкнуцца выбараніць гітлероўскіх злачынцаў і абвінаваціць у забойстве польскіх афіцэраў у Катыні — СССР."

„Артысты й работнікі Менскіх тэатраў пратэстуюць з пагардай і абурэньнем супроць масавых забойстваў у Карэі безбаронных ваеннапалонных амэрыканскімі агрэсарамі, што сапраўды пераўзышлі злачынствы Гітлера"...

Найчасьцей аднак, сяньня із „пагардай", із „абурэньнем", у „імя" і г. д. і г. д. жыхары паняволенае Беларусі ў калгасах, на фабрыках і прадпрыемствах змушаныя „пратэставаць" проці „скідваньня амэрыканскімі агрэсарамі з самалётаў заражаных бактэрыямі павукоў, мухаў ды вошаў над пазыцыямі Карэйскай Народнай Арміі і аддзеламі кітайскіх народных дабраахвотнікаў".

Гэтак сяньня жывуць на Беларусі. Невясёлае жыцьцё, што й казаць!

Усхваляй, гадзі, пераганяй, пратэстуй... А паспрабуй запратэставаць проці усхваленьняў ці пратэстаў, — пакаштуеш замест хлеба, якога няма, — і вошаў, і Карэі, і Катыні, а мо' й яшчэ чаго горшага. Дык ці дзіва, што „пераганяюць" і „пратэстуюць" усе?

СХОД БЕЛАРУСАЎ Г. НЮ-ЁРКУ

25-га траўня г. г. у Нью-Ёрку адбыўся сход беларусаў Нью-Ёрскае мэтраполіі. Адным з галоўных пунктаў парадку дня гэтага сходу была справа набыцьця Беларускага Народнага Дому, дзе можна было-б памясьціць нашую царкву і ўсе беларускія ўстановы. Пасьля ажыўленага абмяркаваньня гэтае, так пякучае, справы было пастаноўлена залажыць грашавы фонд, каб сабраць неабходную суму грошай дзеля першага пачатку. Была выбраная адумысловая фондавая камісія, якая й пачне неўзабаве зьбіраць грошы на свой Народны Дом. Грошы будуць зьбіраныя рознымі спосабамі: як ахвяры на Царкву, што будзе насамперш абсталяваная ў новым Доме, як дабраахвотныя падаткі беларускае эміграцыі, будуць зьбірацца па падпісаных лістох, а таксама, ладзячы лятарэі, канцэрты ці вечары.

Другім, ня менш пякучым пунктам парадку дня была справа адчыненьня беларускіх школаў для нашых дзяцей, каб яны не забыліся на чужыне роднае мовы й роднага краю, а таксама Народнага Унівэрсытэту для дарослых, дзе, слухаючы папулярных дакладаў і лекцыяў з галіны беларусаведы, нашая эміграцыя лепш і глыбей пазнавала-б культурныя й эканамічныя багацьці свае Бацькаўшчыны. Сход аднагалосна сьцьвердзіў вялікую патрэбу адчыніць вышэй успомненыя навуковыя ўстановы і даручыў культурнаму рэфэрэнту БАЗА правесьці ўлік настаўніцкіх сілаў і дзяцей, што хацелі-б вучыцца роднае мовы, каб у пачатку новага навучальнага году, неадкладаючы, пачаць у школах навуку.

Справу адчыненьня Народнага Унівэрсытэту згадзіўся пераняць Беларускі Інстытут Навукі й Мастацтва, які мае на працягу летніх месяцаў дамовіцца з лектарамі й падрыхтаваць дакладную праграму лекцыяў і дакладаў.

Сход абмяркаваў і шмат іншых справаў, зьвязаных з жыцьцём беларусаў у Нью-Ёрку. Прысутныя выказалі пры гэтым пажаданьне, каб такія сходы ладзіліся часьцей.

Прысутны

У БЕЛАРУСКІХ ВЭТЭРАНАЎ
(Сход Аддзелу Нью-Ёрк)

1-га чырвеня ў нядзелю Беларускія Вэтэраны ў Нью-Ёрку склікалі свой чарговы сход. Мэтаю склíканьня сходу была справа матар'яльнае дапамогі беларускім вайскоўцам, якія не маглі выехаць на эміграцыю й засталіся ў Нямеччыне на ласцы нямецкае эканомікі й лёсу.

Справаздачу аб дагэтуль дадзенай дапамозе зрабіў сакратар ураду ЗБВ, зь якое відаць, што Нью-Ёрская арганізацыя беларускіх вэтэранаў сапраўды дапамагла ўжо шмат каму. Аднак, дасюлешняя дапамога не ахапіла яшчэ ўсіх, што патрабуюць яе. Сход пастанавіў пабольшыць дапамогу, у першую чаргу інвалідам і былым беларускім вайскоўцам у старэйшым веку, ня здольным да працы дзеля заробку. Для прыкладу аб патрэбах нашых інвалідаў быў прачытаны ліст, прысланы адным зь іх зь Нямеччыны, які ніжэй зьмяшчаем:

„Зьвяртаюся з просьбай да ўсіх сяброў па зброі, якія змагаліся за вольную Беларусь. Дарагія сябры, прашу ўсіх Вас памажэце й падтрымайце мяне, бо я знаходжуся сягоньня ў цяжкім палажэньні і думаю, можа дарагія сябры будуць мець беларускае сэрца, а мо' знойдуцца й такія, зь якімі я плячо ў плячо змагаўся за Бацькаўшчыну, — і кінуць па колькі грошы на мае паламаныя косьці. Ці-ж мне лёгка маладому й на чужыне жыць сьляпому й бяз рукі, але трэба толькі памятаць, што гэта за Беларусь.

Дарагія сябры, тут шмат інвалідаў, але ўсе чужыя: палякі, украінцы, латышы. Ім свае дапамагаюць, і толькі я тут адзін як бусел у восень, што адбіўся ад стада і нічога ня маю, бо не хачу прадацца чужым за пачку. Хоць галодны, але сваёй веры й Бацькаўшчыны за яе не прадам. Дык вельмі прашу ўсіх сяброў па зброі, скіньце па грошу і падтрымайце мяне ў бядзе, бо хто-ж мне паможа, як не браты беларусы?

Жыве Беларусь!

з пашанай да Вас
Ул. Філістовіч."

Пажаданае, каб дапамаглі нашым інвалідам і вэтэранам ня толькі вэтэранская арганізацыя, але й шырэйшыя колы беларускага грамадзянства. Дапамогу можна ахвяроўваць грашыма, або емінай ці вопраткай. Нашыя браты ў Нямеччыне патрабуюць усяго, але асабліва нестае ім вопраткі й бялізны. Калі хто хоча прыйсьці ім з дапамогай, Урад ЗБВ просіць прысылаць ахвяры на імя Старшыні арганізацыі сп. Клінцэвіча на адрыс:

Klincevicz Danil, 541-51 Warwick St. Brooklyn 7, New-York.

Сябра

АГУЛЬНЫ ЗЬЕЗД СЯБРОЎ ЗГУРТАВАНЬНЯ БЕЛАРУСАЎ У КАНАДЗЕ

17-га й 18-га траўня ў Торонто быў склíканы чацьверты Агульны Зьезд сяброў і дэлегатаў Згуртаваньня Беларусаў у Канадзе. На зьезд прыехала шмат сяброў з ваколіцаў, а таксама дэлегатаў зь іншых местаў Канады. Пасьля даўгіх і даволі гарачых спрэчкаў, зьезд удзяліў абсалюторыюм старому ўраду а двум ягоным сябром сп. сп. Грыцуку й Рачыцкаму нават абсалюторыюм з падзякай. У новы ўрад Згуртаваньня Беларусаў у Канадзе былі выбраныя: старшынёю сп. др. Я. Скурат, а сп. сп. Ганько, Раіса Жукоўская, Арцюх, Ананіч, Барановіч — сябрамі Управы. У Наглядную Раду ўвайшлі сябры Жук, Чыркун, Навіцкі й Шпакоўскі.

Новая Управа З. Б. К. пастанавіла якнайхутчэй легалізаваць арганізацыю, адчыніць касу самапомачы, арганізаваць у Торонто прыход свае Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы, сабраць грошы на Царкву й Народны Дом, чаладзіць гурток мастацкае самадзейнасьці й хор, пашырыць лектарат беларусаведы пры Таронцкім Унівэрсытэце й ажывіць беларускае культурнае й грамадзкае жыцьцё ў Канадзе.

—о—

ЗЬЕЗД БЕЛАРУСАЎ ВЯЛІКАБРЫТАНІІ.

У канцы красавіка г. г. у Беларускім Доме ў Лёндане (першым доме, купленым беларусамі на эміграцыі), адбыўся Агульны Зьезд Сяброў Згуртаваньня Беларусаў у Вялікай Брытаніі.

Пасьля агульнае малітвы, зьезд быў адчынены старшынёй ЗБВБ сп. Надсанам. Зазначыўшы, што зьезд гэты сабраўся якраз у пятыя ўгодкі існаваньня й дзейнасьці арганізацыі, сп. Надсан зрабіў перагляд працы й дзейнасьці ЗБВБ за мінулыя пяць год. Праца гэтая была, як і ўсюды, цяжкая й патрабавала гарту й ахвярнасьці, аднак, таксама як і блізу ўсюды, мела свае асягненьні і ўдачы. Асаблівую ўвагу Згуртаваньне зьвярнула на дапамогу сваім сябром. Было таксама палагоджана шмат справаў падаткавых, судовых і справаў працы ці выездаў. Вялася й нясупынная культурная праца, ладжаньне дакладаў, сьвяткаваньняў. Арганізаваныя добры беларускі хор і свая бібліятэка. Дзеля дапамогі сябром і палепшаньня становішча беларускае эміграцыі ў Ангельшчыне наагул, сябры Галоўнае Управы знайшлі трывалыя кантакты із шматлікімі іншанацыянальнымі й міжнароднымі арганізацыямі. На сяньня арганізацыя мае пяць вялікіх аддзелаў і колькі меншых.

Праца Зьезду працягнулася два дні. Старшынёю ЗБВБ быў ізноў выбраны сп. Надсан. Побач із ім у Галоўную Управу ўвайшлі сябры: П. Асіповіч, П. Навара, Ф. Бартуль, К. Смайкевіч і Л. Клыбік.

ЖАНЧЫНЫ АРГАНІЗУЮЦЦА

Бяручы прыклад з беларускіх жанчынаў, што засталіся ў лягерох Нямеччыны і згуртаваліся там у сваю арганізацыю, — „Згуртаваньне Беларускіх Жанчынаў у Нямеччыне", і беларускі з Аўстраліі наважылі стварыць падобную арганізацыю. Паўстала „Ініцыятыўная Група Згуртаваньня Беларускіх Жанчынаў" у Brisbane. Беларускія жанчыны будуць дапамагаць усім, хто гэтае дапамогі патрабуе, асабліва-ж тым нашым людзям, пераважна хворым ці інвалідам, што жывуць у цяжкіх матар'яльных умовах у Нямеччыне. Прыпамінаем нашым чытачом у ЗГА, што ў Амэрыцы гэтую-ж працу вядзе Жаночая Сэкцыя БАЗА, якая й прыймае ўсялякія ахвяры для найбяднейшых нашых суродзічаў, дзецей ды інвалідаў.

ЗЬЕЗД БЕЛАРУСКІХ ВЭТЭРАНАЎ

Згуртаваньне Беларускіх Вэтэранаў у Аўстраліі на сваім зьездзе 6 студзеня с. г. у Брысбане, абмяркаваўшы рад бягучых справаў і пасьля выслуханьня рэфэрату аб „Беларускіх збройных сілах", пастанавіла заснаваць аддзел ЗБВ у Заходняй Аўстраліі з аседкам управы у Брысбане. У склад управы адзьдзелу увайшлі: старшыня — М. Раецкі, сакратар — Н. Лейко.

Ад студзеня месяца Згуртаваньне Беларускіх Вэтэранаў у Аўстраліі пачало выдаваць ратататарам невялікі месячны бюлетэнь „Лучнік".

ДАБРАВОЛЬЦЫ АРМІІ ЗША

Каля двох гадоў таму Амэрыканскі Кангрэс прыняў закон, паводле якога дазвалялася амэрыканскай арміі у Эўропе вэрбаваць для спэцыяльных мэтаў 12,500 чалавек з пасярод уцекачоў рознай нацыянальнасьці з паза зялезнай заслоны.

Цяпер вайсковыя амэрыканскія кругі паведамляюць з Эўропы, што пасьля гадавой вярбоўкі на аснове гэтага закону прынята дагэтуль усяго 220 ДП. Такая малая колькасьць ёсьць вынікам як вельмі высокіх вымаганьняў якія ставяцца кандыдатам, так і малой адносна колькасьці ахвотнікаў наагул.

Калі выдаваўся закон, амэрыканскія вайсковыя кругі думалі, што кандыдатаў будзе дзесяткі тысяч, тымчасам дагэтуль заявы у гэтыя аддзелы зложыла ўсяго каля 5000 чалавек з 11 розных нацыянальнасьцяў, з чаго 1000 больш не паказалася на вочы сама, 750 не падыходзіла пад умовы вярбоўкі (застарыя, сямейныя, грамадзяне заходняэўрапейскіх краінаў і г. д.); 1500 не прайшло лекарскага агляду або цяжкога экзаміну з сваіх здольнасьцяў для ваеннай службы; каля 1,000 яшчэ не агледжаных і прыбывае новых кандыдатаў каля 180 на месяц.

Як бачым, дагэтуль вярбоўка ДП у амэрыканскую армію неўдалася. Прычына гэтага ляжыць у непалітычным, а гандлёвым падыходзе да гэтай справы з амэрыканскага боку. Набор гэты, гэта звычайнае шуканьне жаўнераў-наёмнікаў за добрую аплату, а тымчасам асноўная маса ДП, гэта не шукальнікі ваенных прыгод, а наскрозь палітычная антыбальшавіцкая эміграцыя. Гэта людзі, якія толькі за грошы у войска ня пойдуць.

Бяз выразнага і канкрэтна занятага становішча са стараны ЗША у справе помачы вызваленьню усіх паняволеных Саветамі народаў, — аб чым павінны быць паінфармаваныя нацыянальна-палітычная кіраўніцтвы паасобных эміграцыяў, — без ніякіх ясных пэрспэктываў і палітычнага сэнсу сваёй вайсковай службы, гэты найлепшы антыбальшавіцкі актыў ня пойдзе у войска, каб быць толькі сьляпым наймітам-выканаўцам.

ДЗЕНЬ АМЭРКЫКАНСКАГА СЬЦЯГУ

Амэрыканскі сьцяг, дзень якога сьвяткуецца ў Амэрыцы 14—га чырвеня, быў прыняты Задзіночанымі Штатамі Амэрыкі 175 год таму, калі ў 1777 годзе Кантынэнтальны Кангрэс прыняў гэткую пастанову:

„Пастаноўленае, што сьцяг трынаццацёх Штатаў (у той час якраз столькі Штатаў уваходзіла ў Задзіночаньне) будзе мець трынаццаць чырвоных і белых пасмаў і трынаццаць зораў белых на сінім полі".

На першым амэрыканскім сьцягу зоры гэтыя былі разьмешчаныя колам.

Год па годзе да Задзіночаньня далучаліся ўсьцяж новыя Штаты, а разам большала на амэрыканскім сьцягу й лічба зораў.

Кажны раз іх дадавалі ў дзень Амэрыканскага Сьвята Незалежнасьці 4-га ліпеня. Апошнія зоры былі дададзеныя 4-га ліпеня 1912 году, калі да Задзіночаньня далучыліся два новыя, і апошнія пакуль што, Штаты — Новая Мэксіка й Арызона. Сяньня амэрыканскі сьцяг упрыгожваюць 13 бела-чырвоных пасмаў і 48 зорак.

ПАМЯЦІ ПАМЕРЛАГА СЯБРЫ

Беларускія вайскоўцы з жалем паведамляюць сяброў, у ўсіх краінах эмграцыі аб нечаканай сьмерці свайго сябры Пётры Еўстаф'ева, які памёр у Кліўлэндзе, асіраціўшы жонку й трое дзяцей.

Пётра Еўстаф'еў бы'ў вельмі ціхім, сьціплым чалавекам, ды ніколі не шкадаваў ні сваіх сілаў, ні працы, калі іх патрабавала Маці — Беларусь. Родам з паўдзённае Пскоўшчыны, ён прайшоў вельмі цяжкі жыцьцёвы шлях. У часы грамадзянскае вайны і бальшавіцкае рэвалюцыі ён даўгія гады змагаўся з бальшавікамі.

Пасьля перамогі Саветаў мусіў пакінуць Радзіму, ратуючыся ўцёкамі ў Заходнюю Беларусь. Тут знайшоў сабе прытулак у Івацэвічах на Слонімшчыне, ажаніўся й глыбака, з карэньнем урос у жыцьцё Заходняе Беларусі. Жылося яму тут нялёгка. Ня маючы свае зямлі, ён хапаўся за кажную працу, з цяжкасьцяй зарабляючы на кавалак штодзённага хлеба. Калі ў 1941годзе пачалася вайна паміж немцамі й СССР і ў лясох Слонімшчыны знайшліся бальшавіцкія партызаны, што абіралі й забівалі беларускае жыхарства, у Слоніме арганізавалася Беларуская Самаахова. Адным з першых ейных арганізатараў і камандзіраў быў якраз Пётра Еўстаф'еў, вядучы зацятае змаганьне з бальшавіцкімі бандамі й баронячы ад іх беларускія вёскі й беларускіх сялян. Калі—ж Чырвоная Армія заліла Беларусь, у 1944 годзе, Еўстаф'еў, разам із тысячамі братоў — пайшоў на . эміграцыю Тут, апынуўшыся у лягерох Нямеччыны, ён ізноў адным з першых уступіў у Задзіночаньне Беларускіх Вэтэранаў, верным сябрам якога ён і быў да апошняга дня жыцьця.

Амэрыка сталася для Еўстаф'ева месцам ягонае трэйцяе й апошняе эміграцыі.

Маючы блізу 60 год, ён доўга ня мог выехаць сюды з прычыны слабога здароў'я, а нарэшце прыехаўшы які год таму, быў прымушаны вельмі цяжка, не па гадох ~~працаваць, каб пракарміць~~ сям'ю. Ня дзіва, што сілаў стала не надоўга.

Дык няхай — жа ў чужой і далёкай зямлі супачыне ён нарэшце ад усіх жыцьцёвых злыбядаў і пакутаў. А ягонай жонцы й дзецям, складаючы глыбокае спачуваньне, беларускія вайскоўцы прыракаюць не пакінуць іх у цяжкай бядзе.

Беларускія вайскоўцы

Бальшавікі маюць у Эўропе 45 дывізыяў войска. Другія 30 дывізыяў знаходзяцца ў раёне Менску. Сатэліты, апрача Усход. Нямеччыны, маюць звыш 70 дывізыяў. Апошнімі камандуюць таксама савецкія афіцэры.

—о—

Анна Паўкер, міністар замежных справаў Румуніі, атрымала за верную службу „бацьку" тымчасам... выгавор і... акт абвінавачаньня. Яе чакае „справедлівы" суд. Выходзіць, яна маральна „разлажылася": разам зь іншымі арыштаванымі міністрамі за слаба заганяла румынскіх сялян у калгасы.